

УДК 273:141.112:165.1

О. Л. Соколовський
кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
Житомирського державного університету імені Івана Франка

СОТЕРІОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ХРИСТОЛОГІЇ ГНОСТИЦИЗМУ

Традиційно гностицизм вважають релігійно-філософською течією II–III ст., яка виникла на основі християнства і заснувала свою систему цінностей. Він став прикладом релігійного руху, в якому християнство усвідомлювалося крізь призму синкретичного поєднання язичницького світогляду, грецької філософії та ідеології різних теософських течій – іудейського, східного та єгипетського походження. Протестантський теолог А. Гарнак визначає вплив гностицизму на формування основних положень християнського віровчення, просякнута грецькою релігійно-філософською думкою [1, с. 140]. Однак подібність історичного розвитку й віросповідальних основ цих двох релігій була лише поверхневою. Основні положення гностичного вчення ґрунтувалися на язичницькій традиції та ідеях, які в багатьох положеннях протиставлялися християнській ідеології. Тому релігійно-сотеріологічні вчення II – III ст. християнським теологам називали «хибними знаннями», а в наукових колах вони позначалися термінами «гносис» і «гностицизм». У вузькому значенні «гносис» – це особливе знання, отримане через одкровення, а в широкому – тип світогляду, який таке знання сповідує. «Гностицизм – сукупність релігійно-філософських рухів пізньої Античності й раннього Середньовіччя» [1, с. 4]. Гностицизм як релігійно-філософський рух складався з багатьох течій і напрямів, кожен з яких мав власну інтерпретацію ключових питань віри.

Свідчення, які збереглися до нашого часу, не дають можливості встановити генетичний зв'язок окремих напрямів гностицизму та знайти їхнє спільне походження. Тому сучасна наука у вирішенні зазначеного питання представлена різноманітними позиціями і думками, які фактично неможливо звести до загальної історичної концепції. Історіографічна проблема формує низку ідейних блоків із власним спектром вивчення. Зокрема, історичний напрям дослідження актуалізується через потребу відтворити смислову чи символічно зашифровану текстуальну інформацію, яка належала одній або декільком релігійним групам, і встановити їхній ідейний зв'язок. Представники такого підходу розглядають гностицизм як форму християнського відгалуження (А. Гарнак). Інші дослідники вважають гностицизм синкретичним феноменом, генетично приналежним до східних релігій, що функціонували ще до появи християнства (В. Анц). У порівняльно-історичному контексті гностицизм досліджували Е. фон Добшюц, А. Юліхер і А.-Ж. Фестюж'єр. Р. Бульгман і Г. Йонас розглядали його крізь призму екзистенціального розуміння світу і людини.

Отже, кількість підходів до питання походження гностицизму лише збільшувалася, а гіпотези змінювали одна одну. Водночас виникала необхідність визначити характерні риси самого феномену, які постійно трансформувалися через знаходження нових генетичних зв'язків і типологічних подібностей. Через синкретичність гностицизму його розглядали з різних ракурсів: історичного, філософського, соціологічного, порівняльної міфології тощо. Зазначене зробило гностичну проблематику однією з найбільш складних, цікавих і дискусійних.

Протягом історії розвитку християнства науковці та теологи розглядали гностицизм як деструктивну форму християнства з гострою і радикальною еллінізацією останнього [2, с. 87]. Це було зумовлено тим, що всі письмові відомості вони черпали із творів християнських авторів, які систематично спростовували ересі. Проте вже А. Гарнак розрізняє юдеохристиянських і язичницько-християнських гностиків, вказує на стародавні витоки гностицизму, формуючи новий напрям вивчення і переосмислення цього руху. Він зазначає відсутність радикальних відмінностей у гностич-

ному, ортодоксальному та теологічному вченнях. М. Поснов говорить про гностицизм як релігійний рух, що протистоїть і виступає союзником християнства [3, с. II]. Водночас він вказує на їхню відмінність, яка полягає в тому, що «гностицизм дивився на цей світ не як на творіння благого Бога, а як на витвір злих демонів, які тримали у своїй владі людську душу» [3, с. III].

Сучасні дослідники схильні вважати, що гностицизм дав поштовх ірраціональному розвитку філософської думки і суттєво вплинув на формування загальної релігійно-філософської картини світу. Гностична світоглядна концепція, на їхню думку, зумовила розвиток інтуїтивних методів досягнення істини та стала основою формування таких філософських напрямів, як містицизм, метафізика, філософія життя, екзистенціалізм, персоналізм, які звертають особливу увагу на духовну сферу діяльності людини крізь призму сотеріології та христології. Г. Йонас розглядає гностичний світогляд як релігійну універсалію, певну константу релігійно-містичного світогляду, що дозволяє говорити про гностицизм як стародавній нігілізм, а екзистенціалізм осмислювати як поновлення гностичних тенденцій [18, с. 190]. Релігійно-антропологічна криза сучасності сприяє сплеску гностично орієнтованих ідеологій у релігійній, політичній, а також у сфері масової свідомості. Отже, сформувалася проблемна ситуація, коли, з одного боку, дослідники відзначають унікальність гностицизму як релігійно-філософського явища часів Античності та його помітний вплив на розвиток християнської теології в питанні сотеріології та христології, з другого боку, немає спрямованого і системного дослідження христологічного характеру гностичного світогляду.

Гностичний світогляд породжував формування христологічних систем, актуалізувавши питання співвідношення Божественної та людської природи в Ісусі Христі. З метою припинення спекуляцій на зазначену тематику, християнська церква сформувала христологічну доктрину у вигляді догмата, породжуючого появу нових релігійних рухів, які трактували його на власні переконання. У світоглядній системі гностицизму христологія набуває характеру першочергової проблеми через те, що для онтологічної, космологічної та гносеологічної ідей вона є кінцевою ланкою, яка поєднує початок і кінець історії людства. Тому для осмислення христологічних ідей гностичних напрямів необхідно розглянути зазначені аспекти.

Онтологічний аспект гностицизму розкривається у вченні про надбуття Василіда. Він категорично заперечує окреслення властивостей Абсолюту, оскільки першооснова не містить конкретних смислових форм, тому дійсність неможливо виразити словом, яке вказує на іманентні сторони буття, а не на трансцендентну сутність. Буття неможливо сформулювати як «Ніщо» або «Абсолют», бо воно суще. У Василіда буття інтерпретується як «Неіснуючий Бог», який як першооснова є нічим, але містить початок всього. Подібне осмислення першооснови характерне для Симона Волхва з використанням аристотелевих понять інтенції та акту, де вона є подвійним вогнем – прихованим (один перебуває в іншому) і явним (інший народжується з першого). «Перший акт першооснови є всеосяжною думкою, подумки народжуючи яку, Абсолют визначається як розум і батько» [4, с. 23].

Онтологічна концепція Василіда дістала продовження в його учня Валентина і зводилася до ідеї абсолютної повноти вічного буття або світу еонів, з якого відбувається і до якого повертається все, здатне до сприйняття істини. На його думку, у сфері трансцендентного буття існує досконалий

еон – первинна «Глибина» або «Бездня», яка містить повноту буття. У такому внутрішньому, невираженому стані ідея «Глибини» називається «Мовчанням». Незбагненна «Глибина» завжди залишається в «Мовчанні», збагнення ж стає початком усього сущого. Отже, в онтологічному аспекті еони є послідовними еманациями «Глибини», які втрачають Божественну сутність, відокремлюючись від першооснови. Як зазначає В. Соловйов, «незбагнення Глибини завжди залишається в Мовчанні, збагнення ж стає початком всього, будучи, з потенційної думки першоєона, виробленим у дійсності актом його волі» [5, с. 320]. Онтологія гностиків зводиться до єдності одного спільного начала, в якому покладена сама основа матерії як субстрату для відображення духовного, ідеального світу.

Гностицизму як релігійно-сотеріологічному руху донікейського періоду властивий дуалізм, на що звертає увагу багато дослідників. Однак ключове питання лежить не в протиставленні Бога і світу, а в його природі. Гностицизм запропонував принципово іншу теологічну концепцію, що радикально відрізняє погляди гностичних авторів від ортодоксального вірвання, незважаючи на прагнення їх узгодити [6, с. 57]. Історичний гностицизм пропонує принципово нове розуміння Абсолюту як первинної творчої реальності та вищої духовної цінності, а світ є проявом Його творчої активності. Тому Абсолют є живою особою, а не абстракцією.

За вченням гностиків, еони складають плерому, тобто повноту Божественного буття. Усі категорії плероми є прагненням Отця існувати для інших і бути пізнаним з іншобуття. Така субординація ближче до язичницького уявлення про богів, ніж до християнської концепції абсолютної особи. У різних гностичних ученнях кількість еонів і їхні назви різні. У Валентина їх тридцять, у Василіда кількість еонів відповідає кількості днів у році. Однак онтологічний аспект ускладнив розв'язання питання творення світу з Божественної субстанції, провокуючи повернення гностицизму до пантеїзму, від якого він відмовився. Світ не міг виникнути як еманация Бога, тому до складу Божественної плероми у формі жіночого начала вводиться еон Софії як метафізичної основи космічного життя. На думку О. Лосєва, таке вчення заперечує монотеїзм, оскільки «Батько не має власної історії і міфології, яка виникає лише у зв'язку з останнім еоном, Софією, а до цього вона замінюється логікою еманация без особистісного розвитку абстрактних категорій» [7, с. 249]. У широкому значенні Софію уявляють об'єктивним уособленням мудрості. У деяких дослідників вона має не просто абстрактну умоглядну форму, а виступає в живому, конкретному, персоніфікованому образі, водночас залишаючись атрибутом абсолютного знання.

Присутність божественної сутності Софії в матерії спонукала породження Деміурга – творця матеріального світу [8, с. 145]. Найвні інтерпретації створення світу відображає в гностицизмі не філософське, а релігійно-міфологічне осмислення. Тому в більшості гностичних творів підходить походження Деміурга можна умовно назвати «моністичним», «монодуалістичним» і «відкрито дуалістичним». В архаїчних міфах він зображується «нечистою силою», що виникла окремо від Бога [9, с. 415]. Однак іманентний своєму творенню, для більшості людей Деміург вважається вторинним божеством і як сутність абсолютного буття має ознаки слабкості та відносної недосконалості. Навіть процес створення світу проходить за волею Бога і прирівнюється до гріхопадіння, а Творець зображується як повсталий ангел, наділений демонічними рисами. Матерія в такому процесі ототожнюється зі злом, а її реальність заперечується. Абсолют не може миритися з таким станом речей, коли частина Божественного буття зливається з матерією. Тому виникає закономірна потреба в порятунку віддаленого еона, з покладанням на Христа. Головна мета приходу Христа – донести людям істинне знання про Отця, через відсутність правдивих свідчень про Нього, якими володіють лише декілька духовних обранців. Водночас Деміург відкрився не лише Аврааму і пророкам, але і людям, які пізнають його в акті

творення. Осмислення сутності Бога-Отця як Творця Своїх дітей і Деміурга як Творця матеріального світу та їхня особиста відповідальність за свою діяльність актуалізує питання причини походження зла на Землі.

Проблему зла гностики трактують у руслі платонівської філософії, за якою воно асоціюється з матерією, що є запереченням безкінечного буття. У деяких гностичних системах підкреслюється моністична тенденція, коли Бог як єдиний, нескінченний і абсолютний початок, представлений єдиною причиною і водночас кінцевою метою для чуттєвого та матеріального світу. Отже, буття матерії зводиться до єдності буття безкінечного Божественного Духу, в якому зосереджуються кінцеві основи реального світу. Тому, на думку гностиків, зло світу обумовлене моральними причинами та зводиться до невідповідності матеріальної форми її ідейному змісту.

Отже, спростовуючи позицію деяких науковців, вчення гностиків про еони не можна вважати пантеїзмом, де Абсолют розглядається як безособова сила, а певною формою субординаціонізму, присутньому в самому Божестві. Будучи Духом, Бог породжує духовні істоти. Саме тому Він Отець не лише Свого Сина, але також усіх людей, які живуть у матеріальному світі, й народжені від Духу. Він одночасно трансцендентний Абсолют і досконала Особа. Він не є джерелом зла, і саме тому Він не творить і не може творити матеріальний світ. Він чужий творенню, а отже, не несе за нього відповідальності. Пізнання такої істини покладено на людину – мікрокосм, який складається з духу, душі й тіла, віддзеркалюючи три принципи універсу: Бога, Деміурга і матерію. Тому гностики виокремлювали три класи: пневматиків, в яких переважав Божественний Дух; психіків, в яких духовне і матеріальне начало були змішаними; соматиків, в яких панувало матеріальне начало. Філософсько-релігійне осмислення існування людини і мету її життя визначають морально-етичні переконання гностиків – вимоги та практичні правила щодо поведінки людей були звернені до психіків, які мали можливість змінити своє середнє положення, на відміну від призначених для спасіння пневматиків чи приречених на довічну смерть соматиків [10, с. 544].

Однак у процесі спасіння головну роль відіграє знання, а не об'єктивна субстанція людини. Пізнання гностиків як прагнення до досконалості представляється єдино значущим космічним процесом [11, с. 200–203]. Вирішення таких питань необхідне для гностика. В особовому плані це приносить порятуюнок. Але водночас важлива не сама мета і прагнення, а шлях до неї, бо пізнання є самопізнанням Абсолюту, тобто єдине, заради чого й існує всесвіт. Якщо говорити про сам характер або властивість гностичного пізнання, то воно докорінно відрізняється від наукового. Гносис розкривається через одкровення, а духовний пошук гностика полягає в постійному, безперервному прагненні до досягнення істини. Пізнання в гностика є справжнім буттям. Вони постійно протиставляють гносис неправдивому знанню, тобто аналітичній моделі світу, яка в їхньому уявленні нерозривно пов'язана з його абсурдом. Гностики віддають перевагу ірраціональному пізнанню перед раціональним, яке обмежується кордонами лише матеріального світу. По суті, гносис є містичним переживанням або медитативною рефлексією про сутність світу і людини.

Християнський апологет Климент Александрийський зазначає, що поодинокі люди наділені вищим духовним світом, який з часом розкривається шляхом прозоріння і божественної мудрості. Зрозумівши свою винятковість, вони здатні вирватися з тілесного полуно. Осмислення своєї сутності та призначення в житті стає початком нового буття, позбавленого матеріальних і духовних спокус, яке веде до звільнення від матеріальної оболонки й повернення у світ духу [12, с. 61]. Аскетичний спосіб життя і пізнання свого божественного призначення звільняє душу людини, і, на думку А. Гарнака, народжується духовна людина, яка єднається в Абсолюті й, зрештеші світу, налаштовується на вічне життя. Пізнання є справжнім життям, воно залежить від утри-

мання й підкорення основним Христовим містеріям, коли відбувається очищення духу від чуттєвості [13, с. 143–144]. Інший теолог, Б. Хеглунд зазначає, що порятунок у гностицизмі можливий через гносис, досягнути його можуть духовно обрані люди, наділені містичною мудрістю, яка дає знання про плерому та про шлях до неї. Для спасіння суттєвою є участь у містеріях, серед них найважливішими є хрещення й причастя [14, с. 24–25].

Пізнання в гностицизмі символізує отримання людиною внутрішньої свободи, звільняючи її з лещат матеріального світу, воно повертає до відвічного Царства світла. Однак обов'язковою умовою, як визначає Г. Хлебніков, є осмислення надприродності Бога і самого себе – наближеного до Абсолюту [15, с. 54]. Інший дослідник, О. Лосев зауважує, що Христос у гностиків не є носієм подвійної сутності через людську неспроможність споглядати Його образ у тілесній сфері. Людина врятується за допомогою власних пізнавальних здібностей, вважаючи себе сином Божим, єдинокровним братом Христа. Отже, порівнюючи людину із Христом і обожнюючи себе з Божественною сутністю, гностики утверджували думку про індивідуальну спроможність порятунку, що не потребує тілесного втілення абсолютної особистості, тобто не відчуває потреби в земній і тілесній Боголюдині – Христі [7, с. 250–251].

У гносеологічних, космологічних і онтологічних основах гностицизму закладено принципи алегоризму, до якого вони зверталися як до методу тлумачення зовнішніх фактів історії, людського життя, одкровення. Алегоризм є основою гносису. Визнавши все зовнішнє життя історії, людини, усього космосу фантомом, примарою, що прикриває собою прояви чистого Духу, в якому закладено кінцевий метафізичний сенс космічного життя, гностики дивилися на матеріальне кризь призму символів. В алегоризмі гностиків прослідковується платонівський філософський ідеалізм у новій інтерпретації. Вони цілком послідовно, зі свого погляду, відкинули буквальний сенс історії людства та самого Богоодкровення. Текст Священного Писання – це лише чуттєва оболонка, в якій приховано саме ядро істини, котру правильно тлумачити й осмислити здатні лише люди під керівництвом вищого духовного прозріння – псевматики [16, с. 89]. Тому дух пророцького натхнення всюди надавався гностикам, а їхні твори перетворювалися на апокаліптичні та символічні розповіді. Гностики виносили зі священних книг християнства все, що відносилось до емпіричної особистості Христа, встановлюючи Його живий зв'язок із людством і його історією.

Отже, гносеологічні спроби мисляться в тісному органічному зв'язку із сотеріологічними зверненнями. Сотеріологія гностицизму відобразила гносеологічне, космологічне й онтологічне вчення течій і знайшла своє цілковите вираження у христології. Христологія як частина догматичного богослов'я значною мірою постає і формується в боротьбі із гностицизмом. Саме із христологією, яка вивчала природу Христа як Божественну, так і людську, пов'язано становлення ідеї людини в ортодоксальному християнстві, яке почало формуватися у II ст. як реакція на ересі, що своїм різномудством розривали християнський рух і розпорошували його.

Теорія спасіння в гностичних системах має абстрактний характер, побудований на теоретичних знаннях. Усі зовнішні культові настанови, за концепцією гностиків, мають знання лише через очищення в них духу людини та викриття інтуїтивних здібностей. Інтуїтивний і абстрагований характер має й христологія гностиків. Ідея Христа Спасителя увійшла до світосприйняття гностиків як необхідний елемент їхньої сотеріології, що має гносеологічний зміст. Пришестя Христа в гностиків вважається важливим і безпрецедентним фактом історії, який відбувся через відновлення людством втраченого Небесного світу. Тому гностики, протиставляючи себе ортодоксальним християнам, заперечували християнську «віру». Тому в Христі вони виокремлювали лише Його небесний образ та відкидали

Його подвійну сутність, визначаючи примарним усе, що відноситься до Його чудодійної діяльності в тілі людини. Докетична христологія гностиків є характерною рисою їхньої сотеріології, а також ілюструє інтуїтивний відтінок їхнього світосприйняття.

За тлумаченням гностиків, діяльність Христа має загальнокосмологічне значення, яке полягає в донесенні вищого світла істини всім розумним істотам світового життя (ангелам, демонам, людині). З таких сотеріологічних міркувань витікає гностичне уявлення про особистість Христа. У гностицизмі Христос – супротивник Деміурга і його Царства, який за своєю природою є вищим Божественним Духом, що вийшов із плероми Божества. Він – безтілесна істота, тому що прийняття тіла означало б входження в Царство Деміурга та підпорядкування його законам. Гностики приписували Христу видимому тілесність – докетизм, вбачаючи особливе провідняльське значення його особи. Він середня ланка між Духом і земною істотою. Місія Христа полягала в наданні світові вищого Божественного знання, яке здатне підняти людину на вершину буття, на протидію космічному злу, котре тягне людину донизу, зосереджуючи її увагу на Царстві Деміурга. Якщо його сила спрямована на стримання духу людини в умовах космічного життя, то сила Христа – у звільненні від земних справ і передаванні вищих духовних цінностей. Тому гностики виділяли у християнстві лише духовне служіння як самоціль, та відкидали все, що нагадувало людині про зв'язок із зовнішнім Царством Деміурга.

Гностичні й іудеохристиянські ересі, як зазначає Ф. Шаффер, перетворювали Христа або на звичайну людину, або на звичайну примару, наділену надлюдською природою, тим самим заперечуючи стрижневу істину Євангелія про втілення Сина Божого заради спасіння світу. Однак, якщо Христос не був Боголюдиною, то він не був і посередником між Богом і людиною, така концепція відкидає християнство назад до язичництва [17, с. 379].

Отже, гностицизм із формально-конструктивного погляду можна визначити як релігійно-філософську течію у християнстві, вівчення якої ґрунтується на основі язичницької філософії, християнства й іудейства. Як синкретична течія гностицизм допомагає вирішити питання про взаємини між язичництвом, християнством та іудейством. В основі філософсько-релігійного змісту гносису лежить ідея спасіння, яка в гностицизмі є головним питанням. Сотеріологією визначаються разом із христологією основні положення гностицизму щодо його змісту.

Література

1. Гарнак А. Миссионерская проповедь и распространение христианства в первые три века / А. Гарнак. – СПб. : Изд-во Олега Абышко, 2007. – 381 с.
2. Амусин И. Кумранская община / И. Амусин. – М. : Наука, 1983. – 328 с.
3. Поснов М. Гностицизм второго века и победа христианской религии над ним / М. Поснов. – Киев, 1917 ; Брюссель : Жизнь с Богом, 1991. – 828 с.
4. Дьяков А. Исторические модели Ничто: гностицизм, буддизм и философия М. Хайдеггера : Проблемы социально-гуманитарных дисциплин / А. Дьяков // Учебные записки РОСИ : Проблемы социально-гуманитарных дисциплин. – Вып. 10. – Курск : РОСИ, 2002. – С. 22–39.
5. Соловьёв В. Валентин и валентиниане / В. Соловьёв // Энциклопедический словарь: в 3-х т. – М., 1993. – Т. 1. – С. 320–322.
6. Ленцман Я. Происхождения христианства / Я. Ленцман // Сочинения гностиков в Берлинском коптском папирусе 8502 / пер. с нем. и коптского, доп. примеч. и главы А. Четверухина. – СПб. : Алетейя, 2004. – С. 57–61.
7. Лосев А. История античной эстетики : Итоги тысячелетнего развития : в 2-х кн. / А. Лосев. – Кн. 1. – М. : Искусство, 1992. – 656 с.
8. Поснов М. История Христианской Церкви (до разделения Церквей – 1054 г.) / М. Поснов. – Брюссель : Жизнь с Богом, 1964. – 614 с.

9. Scholem G. Jaldabaoth Reconsidered / *Mélanges d'Histoi-res Religionsofferts à Henri-Charles Puech* / G. Scholem. – Paris, 1974. – P. 405–421.

10. Поснов М. Гностицизм второго века и победа христианской религии над ним / М. Поснов. – Киев, 1917; Брюссель: Жизнь с Богом, 1991. – 828 с.

11. Clement d'Alexandrie. Extraits de Theodote, ed. et trad. Sagnard / Clement d'Alexandrie. – Paris, 1948. – 278 p.

12. Холл С. Дж. Учение и жизнь ранней Церкви / Стюарт Дж. Холл; пер. англ. – Новосибирск: Посох, 2000. – 324 с.

13. Гарнак А. История догматов / А. Гарнак // Раннее христианство: в 2-х т. – М.: АСТ; Харьков: Фолио, 2001. – Т. 2. – С. 87–508.

14. Хегглунд Б. История теологии / Бенгт Хегглунд; пер. с шведск. В. Володина. – СПб.: Светоч, 2001. – 370 с.

15. Хлебников Г. Философская мистика и гностицизм: история и современность: Аналитический обзор / Г. Хлебников. – М.: РАН ИНИОН. Центр научно-информационных исследований. Отд. Философии, 2009. – 148 с.

16. Валько В. Первісне християнство / В. Валько. – Львів: Місіонер, 1997. – 175 с.

17. Шафф Ф. История христианской Церкви: в 7-ми т. / Ф. Шафф; пер. Д. Розет. – 2-е вид. – Т. 1: Апостольское христианство. 1–100 по Р. Х. – СПб.: Библия для всех, 2010. – 585 с.

18. Лімонченко В. Гностичний характер революційної свідомості як свідчення дехристиянізації сучасного світу / В. Лімонченко // Науковий вісник Чернівецького університету. Філософія. – 2015. – Вип. 754–755. – С. 189–193.

Анотація

Соколовський О. Л. Сотеріологічні аспекти христології гностицизму. – Стаття.

У статті розглядаються перші спроби систематизації христологічних поглядів різними філософсько-релігійними течіями, які прагнули переосмислити християнство і зблизити його з язичницькою філософією. Аналізуються особливості онтологічних, гносеологічних і космологічних аспектів гностицизму у співвідношенні божественної та людської природи в Ісусі Христі. Визначається роль докетизму в інтуїтивному й абстрагованому характері христології, що заперечує подвійну сутність Христа і визначає примарним усе, що відноситься до Його чудодійної діяльності в тілі людини. Здебільшого, людська реальність служить еквівалентом справжнього Ісуса, Божественного Ісуса, Ісуса як Божественного еона, тобто такого, що реально існує в людській історії, але вже не пов'язаний із нею. Визначається вплив христологічного світогляду на формування теорії спасіння, в якій гносис розкривається через одкровення, а духовний пошук гностика полягає в постійному, безперервному прагненні до досягнення істини.

Ключові слова: гностицизм, гносис, христологія, сотеріологія, буття.

Аннотация

Соколовский О. Л. Сотериологические аспекты христологии гностицизма. – Статья.

В статье рассматриваются первые попытки систематизации христологических взглядов разными философско-религиозными течениями, которые стремились переосмыслить христианство и приблизить его к языческой философии. Анализируются особенности онтологических, гносеологических и космологических аспектов гностицизма в соотношении Божественной и человеческой природы в Иисусе Христе. Определяется роль докетизма в интуитивном и абстрагированном характере христологии, которая отрицает двойную сущность Христа и определяет призрачным все, что касается Его чудодейственной деятельности в теле человека. Чаще всего человеческая реальность выступает эквивалентом настоящего Иисуса, Божественного Иисуса, Иисуса как Божественного эона, то есть такого, который реально существует в истории человечества, но уже не связан с ней. Определяется воздействие христологического мировоззрения на формирование теории спасения, в которой гносис раскрывается через откровение, а духовный поиск гностика заключается в постоянном, непрерывном стремлении к достижению истины.

Ключевые слова: гностицизм, гносис, христология, сотериология, бытие.

Summary

Sokolovskiy O. L. Soteriological aspects of Christology of Gnosticism. – Article.

In the article consider the first attempt of systematization Christological views by different philosophical and religious currents, which are strive to rethink Christianity and approximate it to pagan philosophy. Analyzed the features of ontological, gnosiological and cosmological aspects of gnosticism are examined in correlation of divine and human nature in Jesus Christ. The role of docking determines in intuitional and abstracted character of Christology, which denies double essence of Christ and determines ghostly all, that behaves to His wonder-working activity in the man's body. More often the human reality performs as equivalent of real Jesus, divine Jesus, or Jesus as divine eon, that is Who was real historical person, but He is no longer associated with it. Identify the influence of Christological world view on forming of theory of rescue, in what gnosis opens up through revelation, and the spiritual search of gnostic consists in the permanent, continuous aspiring to the achievement of truth.

Key words: gnosticism, gnosis, christology, soteriology, being.